

SPORT A MUZEUM

Stálé expozice dějin sportu a tělesné kultury v ČR
(a ve střední Evropě)

Jan Lomíček

NÁRODNÍ MUZEUM : 205 let

SPORT A MUZEUM

**Stálé expozice dějin sportu a tělesné kultury v ČR
(a ve střední Evropě)**

Jan Lomíček

**Národní muzeum
Praha 2023**

Publikace vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury České republiky v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2019–2023/10.IV.b, 00023272).

This work was financially supported by Ministry of Culture of the Czech Republic (DKRVO 2019–2023/10.IV.b, National Museum, 00023272).

Klíčová slova:

dějiny sportu – dějiny tělesné výchovy – olympismus – sportovní muzeum – Sokol – olympijské muzeum – Oddělení dějin tělesné výchovy a sportu – Národní muzeum

Key words

History of sports – history of Physical Education – olympism – museum of sports – Sokol movement – Olympic museum – Department of Physical Education and Sports History – National Museum

Vědecká redaktorka: Mgr. Jitka Schůtová, Ph.D.

Recenzovali: PhDr. Zdenka Letenayová
doc. PhDr. František Kolář, CSc.

© Národní muzeum, 2023

© Jan Lomíček, 2023

Fotografie © Jan Lomíček, Vlasta Saurová, Jitka Schůtová, Lucie Swierczeková, fotoarchiv ODTVS NM, NM, 2023

ISBN 978-80-7036-766-7 (pdf)

OBSAH

Předmluva.....	5
1 Sport a muzeum.....	5
2 Stručná historie tělovýchovné a sportovní muzeologie v českých zemích.....	8
2.1 Formování české tělovýchovné a sportovní muzeologie	8
2.2 Muzeum tělesné výchovy a sportu v systému sjednocené tělovýchovy.....	12
2.3 Muzeum tělesné výchovy a sportu po roce 1989 a peripetie socioekonomické transformace	20
3 Oddělení dějin tělesné výchovy a sportu Národního muzea.....	62
3.1 ODTVS a ATVS – nedávná odborná činnost.....	62
3.2 Struktura a sbírky ODTVS a ATVS.....	65
3.2.1 Archiv tělesné výchovy a sportu	76
3.2.2 Trojrozměrná sbírka ODTVS.....	76
3.2.3 Fotoarchiv ODTVS	78
3.2.4 Knihovna ODTVS	78
4 Sportovní a tělovýchovné muzejní sbírky a stálé sportovní expozice v ČR – nástin situace	79
4.1 Síně slávy – oficiální i soukromé	80
4.2 Sportovní muzea v regionech – lyžařské expozice v ČR, horolezectví.....	83
4.3 Varia.....	97
5 Situace v zemích V4	107
5.1 Slovenské olympijské a športové múzeum	111
5.2 Muzeum sportu i turistiky	112
5.3 Maďarské olympijské a sportovní muzeum(Magyar olimpiai és sportmúzeum)	120
6 Závěr.....	120
Prameny a literatura	124
Seznam zkratek	127
Abstract	128

Poděkování

Chtěl bych poděkovat všem odborným pracovníkům českých muzeí za to, že se každý den snaží uchovat kulturní dědictví této země, byť to může znít pateticky. Každodenní realita nebývá tak pěkná jako naaranžovaný exponát v osvětlené vitríně. Zároveň bych chtěl poděkovat vědecké redaktorce této publikace Jitce Schůtové, oběma recenzentům, Zdence Letenayové a Františku Kolářovi, za shovívavost i věcné připomínky a také Lucii Swierczekové za doplnění archivních a fotografických materiálů. Za trpělivost bych chtěl poděkovat též mé rodině, stejně jako pracovníkům edičního oddělení Národního muzea.

Předmluva

„Muzeum tělesné výchovy a sportu, od 1972 odd. dějin TVS Národního muzea v Praze, zal. 1953. Součástí tělových. knihovna, fotoarchiv, listinný archiv, filmotéka, depozitář trojrozměrných sbírek, který obsahuje asi 40 000 předmětů. Vedle stálé expozice otevřené v roce 1971 pořádá řadu příležitostných výstav. Vystavuje často i v zahraničí. Je umístěno v Tyršově domě.“

Encyklopedie tělesné kultury. 1. vyd., Praha: Olympia, 1988, s. 379.

Tato publikace vychází v roce, který je do jisté míry symbolický nejen pro dějiny českého sportovního a tělovýchovného muzejnictví. Státní muzeum tělesné výchovy a sportu bylo založeno v roce 1953. V roce 2003 bylo muzeum donuceno po povodních vyklidit stálou expozici v Tyršově domě. V letošním roce by tak muzeum oslavilo 70 let své existence, nicméně si spíše připomíná poněkud smutné výročí dvacetileté absence stálé expozice, jež umožňovala prezentovat komplexní vývoj oboru, ale také reagovala na bezprostřední akce, výročí a úspěchy českého sportu, tělesné výchovy, olympismu a české i světové tělesné kultury obecně.

Za dobu svého trvání se muzeum etablovalo, a to nejen v evropském rámci, jako instituce dokumentující a uchováající paměť tohoto odvětví lidské činnosti. Sloužilo rovněž jako jedna ze vzorových institucí při založení olympijského muzea v Lausanne, které v současné době sdružuje v rámci Sítě olympijských muzeí – The Olympic Museums Network (OMN) – olympijská, sportovní a tělovýchovná muzea po celém světě. Bohužel jednou z podmínek členství v této expertní síti je existence stálé tematické expozice, která umožňuje soustavnou práci s veřejností. Tuto podmínku nyní Oddělení dějin tělesné výchovy a sportu, jež je faktickým i formálním nástupcem muzea, nespĺňuje, protože je pouze jednou z početných součástí odboru Historického muzea Národního muzea. Zda se tato situace někdy změní, je zatím pouze hypotetickou otázkou do budoucna.

1 Sport a muzeum

S vývojem moderní a postmoderní společnosti docházelo k rozvoji mnoha odvětví, a to ne pouze v oblasti technické a ekonomické, ale také v jiných oblastech činností, ať již obživných, či volnočasových, mezi něž lze zařadit mimo jiné kulturu, spolkovou činnost či sport. Uchovávaní hmotných i nehmotných dokladů mapujících tyto stránky lidských dějin se vyvíjí v čase a v návaznosti na relevantnost chápání těchto oborů napříč společnostmi. Sport a tělesná výchova, v širším pojetí i tělesná kultura obecně, patří k odvětvím, která vykázala dynamický vývoj, a to zejména v období posledních dvou staletí. Tato skutečnost byla vázána na širší změny ve struktuře společnosti, které s sebou přinesly rovněž řadu dalších aspektů – socioekonomické a transnacionální propojení světa v makroskopickém měřítku, v menším pak změnu struktury času jedince, kdy lze postupně zaznamenat nárůst volného času a proměny jeho trávení. Od pouhého pasivního odpočinku či zábavy vedl tento trend ke vzniku a rozvoji

organizovaných volnočasových aktivit, dostupných stále širším vrstvám společnosti. A to postupně jak lokálně či vertikálně napříč společenskou strukturou, kdy byla řada původně elitních společenských aktivit stále více dostupná většímu spektru sociálních vrstev, tak globálně, kdy se tyto fenomény začaly šířit napříč společností po celém světě.

Ať již chápeme lidskou kulturu v širším pojetí jako „sít významů“ (Clifford Geertz), nebo kolektivní „software společnosti“ (Geert Hofstede),¹ v užším pojetí je tento termín tradičně spojován zejména s fenomény, které mají lidského jedince zušlechťovat – od filozofie přes výtvarné umění a hudbu po kulturu fyzickou. Ideál řecké *kalokagathie* se stal myšlenkovým základem mnoha ideových směrů a společenských hnutí. Jako ideální typ stál i na pozadí a v počátcích moderní tělesné výchovy a sportu. Hlásili se k němu zakladatelé různých tělovýchovných směrů, v českých zemích se nejvýrazněji v 19. století odrazil v sokolském hnutí. Odkazovali na něj také zakladatelé novodobého olympijského hnutí.² Postupně se stal jistým ideálem i v oblasti nově vznikajících sportovních odvětví, jejichž popularita od přelomu 19. a 20. století začala poměrně strmě růst. Bylo to dáno užším propojováním světa nejen z pohledu ekonomického a společenského, ale také informačního. Globální proměny stály za tím, že se postupem času z ryze amatérského a zájmového odvětví lidské činnosti stal celospolečenský fenomén, jenž v současné době představuje mimo jiné významný socioekonomický prvek.

S rozvojem nových a do značné míry propojených společenských jevů souvisí i jejich odraz v minulosti, tedy historická stopa, kterou utvářeli zprvu taktéž dobrovolní a angažovaní zájemci a která se projevila jak nárůstem uchovávaných klasických archiválií či obrazových dokumentů, tak v podobě trojrozměrných objektů mapujících dějiny těchto oborů. V návaznosti na prvotní amatérský zájem se utvářely instituce, jež oblast sportu a tělesné kultury organizovaly nejen z hlediska teoretického a praktického, ale i ty, které mapovaly jejich vývoj, proměny a studovaly je z hlediska přírodních a společenských věd. K nim se postupně zařadily rovněž instituce paměťové, které idealisticky řečeno „zachovávají jejich odkaz“, prakticky dokumentují vývoj těchto odvětví, shromažďují historická data a historické artefakty a v mnoha případech je také prezentují širší odborné a zejména laické veřejnosti.

Zárodky paměťových institucí, které se později specializovaly na oblast sportu a tělovýchovy či turistiky a dalších souvisejících fenoménů (skauting, u nás také tramping aj.), vznikaly ve světě záhy poté, co se formovaly první tělovýchovné, sportovní a turistické spolky či kluby a kdy tělovýchovná a sportovní činnost začala získávat jistou pravidelnost a širší podporu. Rozšiřující se základna aktivních účastníků i více či méně pasivních příznivců po první generační výměně brzy začala projevovat zájem o ještě mladé dějiny tělovýchovných a sportovních oborů. První expozice měly charakter „kabinetů kuriozit“, což je v muzejním

¹ K moderním teoriím kultury viz např. SOUKUP, Václav. *Antropologie: teorie člověka a kultury*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 741 s.; konkrétně ke zmíněným konceptům GEERTZ, Clifford. *Interpretace kultur: vybrané eseje*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. 565 s.; HOFSTEDE, Geert a HOFSTEDE, Gert Jan. *Kultury a organizace: software lidské mysli: spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*. Praha: Linde, 2007. 335 s.

² K pojmu *kalokagathia* srov. MARTÍNKOVÁ, Irena. Jak rozumět kalokagathii? *Tělesná kultura*, 35 (1), 2012, s. 93–105. Dle této studie dával Pierre de Coubertin před termínem *kalokagathia* přednost termínu *eurythmie*. Tamtéž, s. 96.

prostředí vcelku obecný trend. Vznikaly ze soukromých sbírek tělocvičných (a v té době již také turistických) organizací, později sportovních klubů. V českých zemích sehrály v základech tělovýchovné a sportovní muzeologie důležitou roli i souborné a jubilejní výstavy, jež umožnily dočasnou prezentaci daných odvětví veřejnosti.

S postupnou specializací sportovních odvětví, jejich institucionalizací a s politickou fragmentací tělocvičných spolků a jednot rostla různost a počet historických dokumentů, ale také zájmová a často i názorová diferenciací. Zprvu tak vznikaly dílčí síně slávy a malé expozice, v meziválečném Československu se však také začaly objevovat myšlenky a pokusy vytvořit „pansportovní“ expozici, ať již jako tělocvičné, všesportovní, či olympijské muzeum. Sokolské hnutí se ubíralo podobným směrem, vedeno snahou své paměťové instituce integrovat. Později více preferovaná dělnická tělovýchova se v meziválečném období spíše věnovala souboji o veřejný prostor s právě tradičně silnější sokolskou obcí a vlastním ideologickým problémům kopírujícím vesměs tzv. „velké“ politické dějiny. Do toho vstupoval ještě fenomén národnostního boje vedeného zejména na hranicích tradičně českých a sudetoněmeckých regionů a zároveň vnitřní spory v rámci německých tělocvičných organizací kopírujících v jistém smyslu ty české. O dalších národnostních tělovýchovných a sportovních organizacích ani nemluvě...

Po druhoválečném intermezzu začal v obnovené republice zprvu návrat k meziválečnému stavu, následně však proces vedoucí k tzv. sjednocení tělovýchovy a nahrazení role Sokola a dalších organizací směřoval též ke sjednocení sportovní muzeologie, respektive paměťových institucí – ze spolkových a institucionálních muzeí vzniklo jedno ústřední muzeum pod státní správou. Tento proces vedl na jedné straně k ideologickému dohledu nad tvorbou muzejních sbírek, avšak ta ve výsledku probíhala díky dostatečnému institucionálnímu a personálnímu zázemí v mnoha směrech kvalitněji a za větší finanční podpory než v současnosti. Obdobně to lze tvrdit i o výstavní činnosti muzea. V rámci restrukturalizace oboru v období normalizace bylo muzeum dějin tělesné výchovy a sportu zařazeno pod Národní muzeum, do resortu ministerstva kultury.

Polistopadový vývoj přinesl přes prvotní liberalizaci společnosti tvrdou ekonomizaci všech odvětví, ta nicméně vyústila v opětovnou fragmentaci sportovní muzeologie u nás. Následkem vyšší moci (jak přírodní, tak lidské) zanikla stálá expozice dějin tělesné výchovy a sportu v pražském Tyršově domě a řada sportovních odvětví a institucí začala hledat vlastní, více či méně úspěšnou cestu k prezentaci historické paměti těchto oborů.

Následující text vznikl na základě zkoumání aktuální situace sportovní muzeologie v ČR, s přesahem ke střeoevropskému horizontu a sondami do problematiky sportovní muzeologie ve světě. Jeho základem je stručný popis historie a současnosti nejstarší muzejní sbírky, která dokumenty mapující dějiny tělesné výchovy a sportu na našem území uchovává a kterou spravuje Oddělení dějin tělesné výchovy a sportu Národního muzea v Praze. Na jejím příkladě text shrnuje problematiku vývoje tělovýchovné a sportovní muzeologie u nás a její stávající situaci. Zároveň se věnuje stavu tohoto oboru napříč Českou republikou, a to na příkladech vybraných institucí a jejich stálých či dlouhodobých tematických expozic. Jako jistý referenční rámec text používá srovnání se situací v zemích tzv. Visegrádské skupiny, jež měly obdobnou pozici z hlediska historického vývoje a prošly si rovněž obdobnými socioekonomickými změnami po druhé světové válce a v devadesátých letech 20. století.

Text si neklade za cíl podat vyčerpávající přehled všech muzejních institucí, muzejních sbírek či expozic, které se tématem dějin tělesné výchovy a sportu či obecněji tělesné kultury zabývají. Zejména v poslední době je jejich nárůst, zvláště v případě „soukromých“ muzeí, značný. Zároveň se mapování problematiky nesoustředilo na hraniční témata a obory, jakými jsou dějiny techniky, a tím také muzea a sbírky zaměřené na motoristický sport a do jisté míry i na cyklistiku, jichž je u nás také mnoho. Komplexní analýza problematiky tělovýchovného a sportovního muzejnictví by bohužel vyžadovala daleko více času, než jí bylo možné věnovat v rámci ostatní odborné práce v Národním muzeu. Výrazný zásah do soustavné činnosti představovala zejména spoluúčasť na tvorbě stálých expozic NM (autor publikace se podílel na přípravě stálé expozice *Dějiny 20. století*) a také negativní pandemická situace v ČR. Text tak představuje pouhý nástin problematiky s výhledem na další budoucí výzkum, který by měl podrobně zmapovat fondy k dějinám tělesné výchovy, sportu, olympismu a dalších souvisejících oborů na území ČR, jak to ostatně plánovali i autoři předchůdci možná již před půlstoletím.

Z hlediska odborné literatury věnující se tomuto tématu lze z tuzemských publikací doporučit zejména práce Květoslavy Štursovové, která sérii svých článků k historii sportovní muzeologie v našich zemích převtělila i do monografie *Tyršovo muzeum tělesné výchovy a sportu 1953–2003*, jež vyšla při příležitosti padesátého výročí založení Muzea tělesné výchovy a sportu v roce 2003. Vývoj v meziválečném Československu v této oblasti zachycuje ve své zásadní monografii *Sport a česká společnost do roku 1939: osobnosti, instituce, reflexe* Martin Pelc. Na Slovensku se látkou zabývá dlouholetá ředitelka Múzea telesnej kultúry, později Slovenského olympijského a športového múzea Zdenka Letenayová.³

2 Stručná historie tělovýchovné a sportovní muzeologie v českých zemích

2.1 Formování české tělovýchovné a sportovní muzeologie

Nejstarší kontinuálně fungující institucí na našem území, která dokumentuje vývoj tělesné výchovy, sportu, olympismu, ale i turismu a pohybu v přírodě na našem území, je sbírka, již v současné době spravuje znovuobnovené Oddělení dějin tělesné výchovy a sportu

³ ŠTURSOVÁ, Květoslava. Nástin dějin československého tělovýchovného a sportovního muzejnictví 1. In *Muzejní a vlastivědná práce*, 1990, roč. 28, č. 4, s. 136–154; ŠTURSOVÁ, Květoslava. Nástin dějin československého tělovýchovného a sportovního muzejnictví 2. In *Muzejní a vlastivědná práce*, 1990, roč. 28, č. 4, s. 193–199; ŠTURSOVÁ, Květoslava. Nástin dějin československého tělovýchovného a sportovního muzejnictví 3. *Muzejní a vlastivědná práce*, 1991, roč. 29, č. 1, s. 1–12; ŠTURSOVÁ, Květoslava. Nástin dějin československého tělovýchovného a sportovního muzejnictví 4. *Muzejní a vlastivědná práce*, 1991, roč. 29, č. 2, s. 65–73; ŠTURSOVÁ, Květoslava. *Tyršovo muzeum tělesné výchovy a sportu 1953–2003*. Praha: Národní muzeum, 2003. 67 s.; PELC, Martin. *Sport a česká společnost do roku 1939: osobnosti, instituce, reflexe*. Praha: NLN, 2018. 349 s.

(ODTVS), spadající pod Historické muzeum Národního muzea v Praze. Sbírky ODTVS odvíjejí svou historii od sokolských muzeí, z nichž první se formovalo už v průběhu 19. století, druhé v meziválečném období ve století dvacátém, další součástí pak byly sportovní a olympijské sbírky, jejichž počátky se utvářely také v meziválečném období.

Nejstarším muzeem na našem území, které se zaměřilo na dějiny sokolského hnutí a tělovýchovy, bylo Muzeum Sokola Pražského. Počátky jeho sbírek se datují do roku 1864, kdy byla v rámci první pražské sokolovny na popud jednoho ze zakladatelů Sokola Jindřicha Fügnera vyčleněna místnost pro uchovávání sokolských memorabilií. Podnět ke vzniku vlastního Muzea Sokola Pražského v roce 1885 dala až výstava uspořádaná po smrti další zakládající osobnosti sokolského hnutí, dr. Miroslava Tyrše. Ve stejném období byl ustaven též všesokolský archiv, který měl uchovávat dokumenty listinné povahy. Prvním sídlem obou institucí se stala sokolovna Sokola Pražského.⁴ Sbírka Muzea Sokola Pražského byla významně obohacena po smrti vdovy po Miroslavu Tyršovi (a dcery Jindřicha Fügnera) Renáty Tyršové v roce 1937. V návaznosti na to bylo Muzeum Sokola Pražského v budově první sokolské tělocvičny transformováno do Muzea dr. Miroslava Tyrše a Jindřicha Fügnera. Do činnosti muzea následně zasáhla německá okupace, v roce 1941 byla sokolská organizace rozpuštěna a její majetek byl zkonfiskován. Sbírkové fondy byly odvezeny, rozděleny a ukryty mezi členy jednoty, část z nich se však uchránit nepodařilo. Po osvobození v roce 1945 byla většina sbírkových předmětů svezena zpět. Při předání sbírek proběhla také jejich první katalogizace.⁵

Druhým sokolským muzeem, jehož fond se stal základem sbírky mapující dějiny tělesné výchovy a sportu v NM, bylo Sokolské muzeum (Muzeum ČOS). Jeho prazáklad tkvěl ve výstavách věnovaných sokolskému hnutí, které byly pořádány během velkých výstavních akcí – v rámci *Všeobecné jubilejní zemské výstavy* v roce 1891 a zejména během *Národopisné výstavy československé* v roce 1895, kde měli sokolové svůj vlastní pavilon uspořádaný v duchu vzorné sokolské tělocvičny. Vedle dalších sokolských memorabilií byly obě dílčí expozice věnovány i působení českých sokolů v zahraničí a zahraničním sokolským organizacím. Právě ve spojení s expozicí v rámci *Národopisné výstavy československé* začala v sokolské obci více rezonovat myšlenka na zřízení Sokolského muzea. Sokolské výstavy byly pořádány rovněž během následujících sokolských sletů – v roce 1901 během IV. všesokolského sletu v Praze a v roce 1912 během VI. všesokolského sletu (či Sletu slovanského sokolstva, jak byl také označován). Po poslední zmíněné akci byla myšlenka sokolského muzea oživena a těsně před vypuknutím první světové války podala ČOS smíchovské městské radě žádost o poskytnutí prostor k umístění sokolských sbírek. Rada propůjčila ČOS místnosti v obecní vile na Santošce čp. 178, kam byly sbírky sokolských memorabilií odvezeny a poté odevzdány nově vzniklé Společnosti muzea tělocvičného, a to bezprostředně před úředním rozpuštěním České obce sokolské v roce 1915. Muzeum bylo otevřeno po skončení světové války v roce 1920.⁶

⁴ ŠTURSOVÁ, Květoslava. *Tyršovo muzeum tělesné výchovy a sportu 1953–2003*. Praha: Národní muzeum, 2003, s. 9. Současná adresa sokolovny je Sokolská 43, Praha 2.

⁵ *Ibidem*, s. 10–12.

⁶ *Ibidem*, s. 13–15.

Obr. 1 - Karel Stroff: Slavnostní otevření Tyršova domu, olej na plátně, 1925-1926, Oddělení dějin tělesné výchovy a sportu (ODTVS), i. č. H7H-31128

V souvislosti s řešením nového sídla pro jednotlivé součásti České obce sokolské byl v roce 1921 zakoupen Michnův palác – budoucí Tyršův dům, kam byly po rekonstrukci v roce 1924 sokolské muzejní sbírky přesunuty. Dne 24. května 1925 pak byl Tyršův dům slavnostně otevřen za účasti prezidenta republiky. (Obr. 1) V meziválečném období byla do sbírkových fondů začleněna i umělecká sbírka, kterou ČOS věnoval básník a spisovatel Jiří Karásek ze Lvovic. V padesátých letech však byla převedena do správy Památníku národního písemnictví. Muzeum pořádalo v meziválečném období pravidelné výstavy při příležitosti konání všesokolských sletů, například v roce 1938 navštívilo sletovou výstavu, konající se v Průmyslovém paláci a na dalších místech, přes 200 000 lidí. Po obsazení českých zemí nacisty byly sbírky muzea rozděleny a uchovány na různých místech, kde přečkaly úřední rozpuštění Sokola v roce 1941, konfiskaci majetku organizace ze strany okupačních orgánů, stejně jako celou okupaci.⁷

Třetí organizací, která se stala základem pozdějších sportovních sbírek NM, bylo Muzeum československé tělesné výchovy a sportu. Bylo výsledkem dlouhodobého úsilí o zřízení stálé sportovní expozice na našem území. Za obecné počátky expoziční činnosti mapující sportovní aktivity u nás lze považovat sportovní expozici v rámci *Národopisné výstavy československé* v Praze v roce 1895, která představovala veřejnosti několik sportovních odvětví. První oficiální specializovanou výstavou byla *První česká sportovní výstava* probíhající v prosinci 1900 v prostorech banky Slavia na nynějším pražském Senovážném náměstí, již uspořádal Klub atletů Žižka. Vystaveny byly sportovní trofeje, řadu exponátů zapůjčily významné osobnosti českého sportu, jako byl všestranný sportovec a funkcionář Josef Rössler-Ořovský, průkopník těžké atletiky a úpolových sportů Fridolín Hoyer, vzduchoplavec František Hůlka a další. Jako součást výstavního programu se představily také některé sportovní spolky – cyklistické, fotbalové, lyžařské, jachtingové či rybářské. Na výstavě kromě toho prezentovaly firmy i své specializované výrobky pro sport – sportovní náčiní, výzbroj a výstroj. V následujících letech proběhly další, menší sportovní výstavy, uvažovalo se též o vybudování specializovaného muzea, mimo jiné v rámci návrhu na vybudování státního tělovýchovného ústavu z roku 1919.⁸

O vznik expozic uchovávajících paměť sportovních odvětví či organizací usilovaly v meziválečném období i další instituce, vedle snahy o založení Sportovního muzea cyklistického (za iniciativou stál závodník a cyklistický funkcionář Augustin Vondřich) či fotbalového se nejvýraznějším počinem stalo Muzeum tělesné výchovy a sportu zřízené Společností Moravského hygienického muzea v Brně, které bylo otevřeno jako součást Hygienického muzea v propůjčeném pavilonu na brněnském výstavišti v roce 1931. Muzeum však nezískalo podporu ze strany státních institucí, jež plánovaly jeho umístění v Praze.⁹

Přelomovým bodem se nicméně rok 1931 ve sportovním muzejnictví stal díky uspořádání *Výstavy tělesné výchovy a sportu Republiky československé* na výstavišti v Pardubicích.

⁷ Ibidem, s. 19–20. Srov. také ŠTURSOVÁ, Květoslava. Nástin dějin československého tělovýchovného a sportovního muzejnictví 1. In *Muzejní a vlastivědná práce*, 1990, roč. 28, č. 4, s. 136–154.

⁸ Srov. PELC, Martin. *Sport a česká společnost do roku 1939: osobnosti, instituce, reflexe*. Praha: NLN, 2018, s. 213–215.

⁹ Srov. PELC, Martin. *Sport a česká společnost do roku 1939*, s. 217–219.

Výstava trvala od května do října 1931 a slavnostně ji otevřel prezident Tomáš Garrigue Masaryk. Při přípravě výstavy vzniklo několik funkcionalistických staveb, hlavní pavilon výstavy (pozdější Průmyslové muzeum, nynější střední škola) a tzv. Autopavilon byly zděné, v rámci výstavy vyrostl rovněž nový sportovní stadion s fotbalovým hřištěm, atletickou dráhou a cyklistická dráha. Na výstavě se představila řada specializovaných sportovních institucí a sdružení, vedle své činnosti prezentovaly také historii – trofeje, historické náčiní a další artefakty. Prezentovali se samozřejmě i výrobci sportovního vybavení, expozici doplnily odborné či sportovní akce. Výstavu si prohlédl téměř milion návštěvníků.¹⁰

S částí vystavených předmětů se počítalo jako se základem pro sbírky budoucího sportovního muzea, avšak státním institucím se podařilo zajistit finance pouze pro jejich uskladnění, nikoliv pro odkup. Do budoucna se počítalo s doplňováním sbírky sportovních memorabilií, ale nadále chyběly prostředky na vybudování prostorů pro trvalé umístění muzea. Návrh stanov muzea vznikl až během nacistické okupace, kdy se po výzvě fotbalového funkcionáře Karla Petrů spustila jednání o budoucím muzeu a v únoru 1941 byl zřízen Přípravný výbor pro vybudování muzea české tělesné výchovy a sportu. Po skončení války došlo k opětovným přípravám vzniku stálé muzejní expozice (a instituce), nicméně ustavující valná hromada muzejního spolku se konala až v lednu roku 1948. Za návrhem vzniku muzea stálo mnoho osobností českého sportu a olympismu, jako například tehdejší předseda Československého olympijského výboru Josef Gruss, zmíněný Karel Petrů či sportovní organizátor a funkcionář Rudolf Richter. Muzeum následně fungovalo provizorně alespoň v prostorech zapůjčených svazem lyžařů.¹¹

2.2 Muzeum tělesné výchovy a sportu v systému sjednocené tělovýchovy

Po roce 1948 došlo ke sloučení všech hlavních zmíněných tělovýchovných a sportovních muzejních institucí do Státního muzea československé tělesné výchovy a sportu se sídlem v Tyršově domě v Praze, které bylo zřízeno k 1. únoru 1953. Vedle Muzea dr. M. Tyrše a J. Fügnera, Muzea ČOS a Muzea československé tělesné výchovy a sportu se základem sbírek stal rovněž sbírkový fond Československého výboru olympijského, včetně pozůstatosti zakladatele Českého olympijského výboru Jiřího Stanislava Gutha-Jarkovského. (Obr. 2) Přes krátké období, kdy Státní muzeum tělesné výchovy a sportu působilo při Státním výboru tělesné výchovy a sportu, fungovalo v letech 1957–1972 jako samostatná rozpočtová organizace ministerstva školství a kultury. Kvůli enormnímu nárůstu sbírek začala být z hlediska jejich uložení ke konci šedesátých let situace neúnosná. V roce 1961 získalo nové vedení muzea pro depozitární prostory budovu bývalého kláštera v Zaječově u Berouna. Do depozitáře byly přesunuty trojrozměrné sbírkové předměty, část knihovny a byla provedena celková revize sbírek. Od 1. srpna roku 1972 bylo Muzeum tělesné výchovy a sportu

¹⁰ Srov. PELC, Martin. *Sport a česká společnost do roku 1939*, s. 220–222. Řada staveb, včetně Autopavilonu, později zanikla.

¹¹ Srov. PELC, Martin. *Sport a česká společnost do roku 1939: osobnosti, instituce, reflexe*. Praha: NLN, 2018, s. 222–223; ŠTURSOVÁ, Květoslava. *Tyršovo muzeum tělesné výchovy a sportu 1953–2003*, s. 23–26. Srov. také ŠTURSOVÁ, Květoslava. *Nástin dějin československého tělovýchovného a sportovního muzejnictví 2*. In *Muzejní a vlastivědná práce*, 1990, roč. 28, č. 4, s. 193–199.